

ליברלנד, סטורס,
Zaha Hadid Architects
הדמיה: Mylaverse

הערים האלטרנטיביות של העתיד

Artisanopolis, The Seasteading Institute
and Gabriel Scheare, Luke&Lourdes and
Crowley and Patrick White, Roark 3D

בדרך לערי המחר עוצרים בעתיד

האדריכל הישראלי-קנדי משה ספדיה לא רואה במגדלים פתרון ומציע לפזר את האוכלוסייה לאורך המדינה בגיבוי תחבורה מודרנית. האדריכל אבנר ישר מאמין בעירוב שימושים עירוני, המשלב מגורים, בילוי ומסחר. והאדריכלית קיקה ברא"ז טוענת ששטחים ציבוריים בבניין צריכים להיות שימושיים, דינמיים ובעלי תוכן. בימים שבהם המרחב העירוני כורע תחת משברי הדיור, העיור, התפוצצות האוכלוסין והאקלים, רתמנו שלושה אדריכלים משפיעים ומוערכים לשיחה על תכנון עירוני, מגמות בנייה והפתרונות שיצילו את חוויות המגורים בערי המחר // ליעונה מנקלי

הטלטלות שאנו חווים בשנים האחרונות, ששיאן במגפת הקורונה שכלאה אותנו בבתים חסרי אונים, הולכות ומתעצמות. החום מתגבר ושובר שיאים חדשים, והערים, בהן מאוכלסת כמחציתה של האוכלוסייה העולמית, אחראיות לאחוז שערוייתי של כ-70 אחוזים מפליטות גזי החממה. המשברים אילצו מדינות רבות בעולם לחתור לפעולה, והן מבקשות להפוך למרחבים בטוחים, אחראיים-סביבתיים ומוגנים יותר, תוך ניסיונות להפחית את הזיהום. גם בארצנו חלה התעוררות בהתחדשות העירונית במרוצת העשור האחרון, והמרחב העירוני משנה את פניו, מתוך האילוצים השונים, ביניהם משבר הדיור, העיור והאקלים.

"הבנייה בישראל, כמו הכלכלה והחברה הישראלית, עברו תהליך אבולוציוני מואץ. ממשק סוציאליסטי ריכוזי, ממשלתי, עני וחסר אמצעים הפכנו למשק מערבי שופע ותוסס, והאדריכלות היא שיקוף של אלה", קובע האדריכל אבנר ישר, שמתכנן מגדלים ומתחמים בגישת עירוב שימושים. "עם קום המדינה היא היתה כמעט נזירת

באופייה, עם מעט תקציבים לפתרון בעיות של מאות אלפים חסרי דירות. השיכונים שנבנו היו אז רעיון חדשני ומצוי, אפילו מבחינה עולמית", הוא מוסיף.

גם פרויקט הביטאט 67' במונטריאול, בדמות קומפלקס מגורים מבטון של האדריכל הבינלאומי הנודע משה ספדיה, היה בבחינת חידוש עירוני פוסט-מודרניסטי שלא נס ליחו. ספדיה, זוכה פרס וולף לאדריכלות, תכנן מגה פרויקטים בכל העולם וכן את העיר מודיעין. "הקונסטרוקציה הבסיסית הזו רלוונטית גם היום, 50 שנה אחרי", הוא אומר. "עדיין החומרים הבסיסיים - עץ, פלדה ובטון נותנים את הביטוי ואת הטון בארכיטקטורה". לדבריו של ספדיה אחת הבעיות העיקריות שפוגעות בבנייה היא בעיית חוסר ויבוא כוח אדם. "יש דמיון בינינו לבין סינגפור בנושא, ולכן העתיד, בעיניי, הוא בתיעוש הבנייה", הוא מסביר. "לא ברמת בנייה טרומית, אלא במובן העמוק והחדשני יותר, של קו הייצור. לייצר כמה שיותר במפעל וכמה שפחות בשטח", הוא מדגיש.

האדריכלית קיקה ברא"ז, שמתמחה בתכנון אורבני ובהתחדשות עירונית, בוחרת לשים דגש על מהות הבנייה של המחר, שלדידה צריכה להתמקד בגובה הקרקע. "היא צריכה להיות ציבורית, פתוחה ונגישה לכולם. עם פחות מבני ציבור מסורתיים מוקפים בגדרות, ויותר חללים ציבוריים עם משמעות, כמצע לחיים דינמיים", היא אומרת. לדבריה הרעיון המרכזי צריך להיות עיצוב המרחב הציבורי בהתאמה לאקלים ולאורח החיים הישראלי, ומתוך הקשרים גיאוגרפיים, היסטוריים ותרבותיים.

קיבוץ מודרני

בנייני הארץ נבנים בגישות שונות. ספדיה מדגיש כי אינו רואה במגדלים פתרון למצוקת הדיור. "משפחות לא יוכלו להרשות לעצמן את דמי האחזקה ואת אופי החיים בבנייני מגדלים", הוא חורץ. "בעיניי גם ב-10-15 קומות אפשר ליהנות מבניינים יפים עם טראסות, מרפסות וגינות, דבר שמתאים לרוב המשפחות".

ברא"ז בוחנת את האתגר בעיניים אחרות. "עם השנים, אנחנו עולים בקצב בניית הקומות במגדלים, ואיתם עולים תמיד נושאים חדשים לדיון, שגם להם ימצא פתרון". לדבריה הצפיפות מהווה הזדמנות ללמידה ולמחשבה

שכונת הגמן נוח ישראל, הרצליה.
ליקה ברא"ז אדריכלים
הדמיה view point

DUO
ישר אדריכלים.
הדמיה: 3D Vision

הביטאט,
צ'נג-האנג-דאו, סין,
חשה ספדיה

מענה לצורכי כל התושבים במרחק הליכה מהבית

דבר בעוד 20 שנה המגמה תוביל לגוש אורבני אחד, מאשדוד ועד חדרה, עם פארקים גדולים ביניהם." "הסביבה האורבנית הגיעה לרוויה מבחינת כמות כלי הרכב הפרטיים", מוסיפה ברא"ז. "כשהרכבת הקלה והמטרו יתחילו לפעול כמו בעולם - זה יהיה חלום."

אחריות אדריכלית במרחב העירוני ובכלל

"אחריות האדריכל היא עצומה מהרבה בחינות", מסביר ישר. "כל פרויקט עתידי משפיע על הסביבה שלו". עם זאת, הוא מאמין שיש גם מתח בין ה"צרכנים", הם התושבים, לבין המרקם העירוני. "בתל אביב, לדוגמה, העירייה החליטה לעשות ניסוי וסגרה לתנועה את שוק לוינסקי בתל אביב. הוא הפך למדרחוב ולמרכז חיי לילה", הוא אומר. "זה חלק מהיופי ומהקסם של העיר שמשנתנה תדיר והיא מעין אורגניזם חי ופועם, בהתאם לאנשים שחיים בו." ואילו ספדיה מודה בעצב כי הקושי של אדריכל ישראלי לעמוד מול יום, כשהוא תלוי בו כמקור פרנסה, הוא אדיר. "לי יש לוקסוס, לשמחתי, ואני יכול לסרב כשהצפיפות על המגרש לא נראית לי אחראית. אני רואה את הפרמטרים. בארץ יש בעיה של מערכות תכנון לא מסודרות ונטייה להיענות לבקשות של הרחבות, ולכן התכנון קלוקל."

האדריכלים ואנשי מקצוע פועלים לפי הנחיות ואדיאולוגיות שמתווה הממשלה והחברה, וזה משפיע על איכות התכנון", מוסיף ישר. "לו המדינה תיקח אדריכלים ומתכננים ותתייעץ איתם - העתיד יראה הרבה יותר טוב", הוא פוסק. "אבל באותה נימה אני אומר שגם יזמים הם אנשים. אם הם חושבים שאפשר לפתח מקום מסוים ולהחיות אותו - זה אפשרי. העובדה היא שב-90 השנים האלה נבנה כל מה שסביבנו. ב-30 השנים הבאות נצטרך לבנות מחדש, ולקחת לכיוונים אחרים. הכל, ללא ספק, יהפוך להרבה יותר מאתגר."

Teda, 3D
לומברדו, איטליה,
Mario Cucinella
אדריכלים בשיתוף W.A.S.P.
lago Corazza

אבנר ישר: "לו המדינה תיקח אדריכלים ומתכננים ותתייעץ איתם - העתיד יראה הרבה יותר טוב. ב-30 השנים הבאות הכל, ללא ספק, יהפוך להרבה יותר מאתגר"

עם כל ההייטק המתקדם בעולם והמערכת הציבורית, לא יכולה להשאיר את האינפרא-סטרוקטורה 30 שנה מאחור. חייבים לתכנן בעיילות ולפתח תחבורה מהירה ויעילה מתוך מחשבה קדימה, בדיוק כמו בסין או סינגפור, אם כי בקנה מידה קטן יותר", הוא קובע. גם ישר סבור שהפערים יצטמצמו ושלפריפריה לא תהיה משמעות גיאוגרפית. "אנחנו נמשיך להצטופף יותר ויותר, והערים עצמן יהיו מחולקות לנתחים בעירוב שימושים, עם מרחבים קרובים, ועם אפשרות ללכת לסרט ולקניות, במקום לנסוע. המטרופולין יכפיל את עצמו, ובסופו של

חשה ספדיה: "בעוד 20-30 שנה יהיה צורך לפזר את האוכלוסייה לאורך המדינה אבל חייבים לתכנן בעיילות ולפתח תחבורה מהירה ויעילה מתוך מחשבה קדימה"

המגדלים הגבוהים בעולם. הוא צפוי לאחד את המרחב שבין רכבת ארלזורוב, ציר ז'בוטינסקי ושדרות אבא הלל סילבר ברמת גן למתחם אחד. "הקורונה לא השפיעה על צרכי האנשים, אלא הבהירה כמה דברים", מסביר ישר. "לדוגמה הצורך במרחבים נוספים. במיוחד כשהדירות קטנות והקרע מצומצמת. כשסגורים הרבה זמן בבית, יש צורך במרחבים - כמו גגות משותפים. החשיבה והתכנון היום הם על הרחבת שטח הדירה מחוץ לדירה."

"הציפוף גורר פחות שטח פתוח בקומת הקרקע, ולכן הפתרון הוא בדמות רוף-טופ, גג מרווח מעל המבנה המרקמי בן ה-6-7 קומות, כמו בניו יורק", אומרת ברא"ז. "הרוף-טופ הוא שטח שמועד לרווחת הדיירים, שבו אזורי ישיבה, אפשרות לשיתוף צמחייה לגובה, או בריכה, בפרויקטים מסוימים."

לידו של ספדיה, טוב יעשה אם התכנון העירוני יתמקד בבנייה יעילה וטובה, בצפיפות בינונית. "צפיפות של 15-20 יחידות לדונם, למשל", הוא אומר. "צריך להימנע מפיזור בדמות פרברים, ולשלב בין בניינים נמוכים לגבוהים יותר, עם מגדלים 'פה ושם'". לדבריו, בעוד 20-30 שנה יהיה צורך לפזר את האוכלוסייה לאורך המדינה. "אנחנו צריכים לחזק ולהשקיע בעיר רצינית בנגב, ובעיר מכובדת בגליל, אבל חייבים גיבוי של רכבת מהירה וטובה. המדינה שלנו,

חשה ספדיה
יותר במפעל פחות בשטח

אבנר ישר
העיר כאורגניזם חי ופועם

ליקה ברא"ז
מודל של קיבוץ אורבני

על פתרונות פורצי דרך לאוכלוסייה שקצב גידולה הולך וגובר. "לאור הדמוגרפיה המתרחבת והמחסור בשטחים פנויים לתכנון, אנחנו נדרשים לצפיפות גבוהה ולעירוניות אינטנסיבית, והאתגר הוא לבצע את זה בצורה נכונה, תוך מתן מענה לצרכים של כולם", היא אומרת. לדבריה יש צורך בוויסות תחושת הצפיפות, דבר שאפשר לצלוח בכמה דרכים, ביניהן טיפולוגיות בניו שונות, כמו בנייה מרקמית המשכית, ללא "פערים" של מגרשי חניה או גינות, החוסכת במקום יקר, תוך עידוד השימוש בתחבורה ציבורית או באופניים.

לאמונתה של ברא"ז, סביבת המגורים צריכה להיות מאפשרת. מכל הבחינות. "היא צריכה להכיל גם סביבת עבודה וגם סביבת חינוך במעין מודל של קיבוץ אורבני", היא אומרת. "אני לא מאמינה בלובאי ענק מבחזבים, אלא בפונקציונליים, שמובילים אותך ישירות למעלית. בעיני כל השטחים הציבוריים צריכים להיות בעלי תוכן ושימושיות."

גישה קיבוצית או פיזורית

רעיון הקיבוציות המתחדשת מגולם גם במודל "עיר 15 הדקות", שמציע שכונות שבהן התושבים יכולים לקבל מענה לכל צרכיהם - מסופרמרקט ועד מקומות בילוי ושירותים רפואיים - במרחק הליכה מהבית. הוא הפך ופולרי בתקופת הקורונה, תוך שהוא מוביל לגישה חסכונית במשאבים ומסייע להפחית את פליטות הגזים המזהמים בעיר בצורה ניכרת. אצלנו בישראל זכה הרעיון של שילוב אזורי המגורים, הבילויים והמסחר לשם "עירוב שימושים". ישר, שהשפעתו על נוף המגדלים של תל אביב בולטת, תכנן את מגדל 120 כחלק מתפיסה אדריכלית של עירוב שימושים עירוני. המגדל, כשמו כן הוא - בן 120 קומות ועתיד להיות גורד השחקים הגבוה בארץ, ובין עשרת